

Vergaderjaar 2005–2006

30 187

Wijziging van de Wet op het voortgezet onderwijs ter aanpassing van de profielen in de tweede fase van het vwo en het havo (aanpassing profielen tweede fase vwo en havo)

C

MEMORIE VAN ANTWOORD

Ontvangen 10 april 2006

1. Inleiding

Ik heb met genoegen kunnen vaststellen, dat het wetsvoorstel, na de uitvoerige discussie niet alleen met de Tweede Kamer maar daarvoor ook met het onderwijsveld, kan rekenen op een welwillende ontvangst bij de meeste leden van de Eerste Kamer.

De leden van de fractie van het CDA geven aan, met belangstelling kennis te hebben genomen van het wetsvoorstel. Zij verwijzen naar het uitvoerige overleg met het onderwijsveld dat aan de voorstellen ten grondslag ligt en stellen terecht vast, dat er keuzen moeten worden gemaakt: recht doen aan álle wensen kan niet. Ik stel met genoegen vast, dat zij van mening zijn dat de gemaakte keuzen de optimale zijn; zij sluiten zich hier aan bij de opvatting van de Onderwijsraad. Dat deze leden het voorstel in dat verband een welkom resultaat noemen en een voldoende evenwichtig geheel van maatregelen dat kan leiden tot de gestelde doelen verheugt mij vanzelfsprekend.

Ik ben het met deze leden eens, dat in het verleden beleid soms te veel is gebaseerd op basis van de meningen van deskundigen alleen en dat er dan dus te weinig rekening is gehouden met de wensen van (o.a.) ouders. In het onderhavige wetsvoorstel worden aan ouders (en leerlingen en leraren) meer keuzemogelijkheden geboden (ook in de uitwerking: de examenprogramma's). Deze leden vragen echter of er mogelijkheden zijn de ouders ook meer in algemene zin in de onderwijsdiscussie te betrekken. Dat gebeurt steeds meer. Bij de voorbereiding van het beleid en bij het volgen van de uitvoering wordt op alle niveaus tegenwoordig gesproken ook met ouders en leerlingen. Dat geldt voor het formele landelijke overleg, maar ook voor de gesprekken die in het kader van een meer interactieve beleidsvorming worden gevoerd, en bijvoorbeeld ook voor de bezoeken van de inspectie aan scholen.

Vanzelfsprekend beantwoord ik graag de nog voor deze leden resterende vragen.

Ook de leden van de PvdA-fractie geven aan, met belangstelling kennis te hebben genomen van het wetsvoorstel. Zij merken terecht op, dat het wetsvoorstel zeer uitvoerig en gedetailleerd is besproken in de Tweede Kamer. Natuurlijk zal ik graag ook de voor de leden van de PvdA-fractie resterende vragen beantwoorden. Deze leden spreken twijfel uit of een aantal door hen aangehaalde doelen met het wetsvoorstel wel worden bereikt.

1. De verbetering van de aansluiting: Die wordt naar mijn mening bereikt door de volgende elementen van het voorstel: meer robuuste vakken geven ruimte voor kennis én vaardigheid, voor overzicht en verdieping; meer keuzemogelijkheden geven ruimte voor maatwerk ook in relatie tot de wensen die de leerling heeft wat betreft de vervolgopleiding. Een voorbeeld is de vervanging van de deeltalen door volledige vreemde talen. Bovendien zijn er aanvullende maatregelen: in de examenprogramma's wiskunde weer meer aandacht voor de in het hoger onderwijs gewenste algebraïsche vaardigheden en meer specifiek de maatregelen die zijn afgesproken om de vaardigheid in taal en rekenen van aanstaande pabo-studenten te verbeteren.
2. Het vergroten van de samenhang binnen de profielen: Dit is niet een zelfstandig hoofddoel van het wetsvoorstel. Toch zal het voorstel daartoe wel bijdragen. Het nieuwe vak natuur, leven en technologie is mede bedoeld om de leerling beter de samenhang tussen de exacte vakken en dus binnen de profielen natuur en techniek en natuur en gezondheid – te leren inzien. De vergroting van de keuzemogelijkheden binnen de examenprogramma's maakt het voor de scholen mogelijk vakken beter op elkaar af te stemmen.
3. Het vergroten van de organiseerbaarheid: Dit is een hoofddoel van het wetsvoorstel. Het wordt o.a. bereikt doordat de veelheid van (ten dele kleine) (deel)vakken wordt vervangen door een eenvoudiger structuur van een beperkter aantal grotere vakken. Het wordt ook bereikt door het vergroten van de keuzemogelijkheden voor de school: wat betreft de vakken, maar ook binnen de vakken (examenprogramma's). Het is evident, dat naarmate de school minder gebonden is aan van buiten komende regels, de organisatie eenvoudiger wordt. Er is algemene overeenstemming in het onderwijsveld over, dat dit doel door het voorstel bereikt wordt. Het is mede de basis van de steun van de onderwijsorganisaties (waaronder die van de schoolleiders: degenen dus die verantwoordelijk zijn voor de schoolorganisatie) voor het voorstel.
4. Het vergroten van de keuzemogelijkheden: Dit aspect wordt in de eerste plaats bereikt door de keuzemogelijkheden wat betreft de vakken. In het gemeenschappelijke deel van het vwo zijn niet meer de deeltalen Frans 1 en Duits 1 verplicht, maar moet één volledige taal worden gekozen (dat kan bijvoorbeeld ook Fries zijn). In de profiel-delen zijn er naast verplichte vakken ook profielkeuzevakken. En in het vrije deel is er echt ruimte om een volledig vak te kiezen. Met nadruk wijs ik er echter op, dat de vergroting van de keuzevrijheid niet alleen tot uiting komt in dat wat in het wetsvoorstel zelf direct zichtbaar is: voor de leraar (en die moet als professional centraal staan, naast de leerling) komt de grotere vrijheid vooral tot uiting in het vervallen van de vele voorschriften in de uitvoeringsbepalingen (met name de examenprogramma's) die hem tot nu toe dwingen tot bepaalde methoden van onderwijs en toetsing, met bijbehorende administratie.

Ook de leden van de VVD-fractie hebben met belangstelling kennis genomen van het voorstel en wat daarbij hoort. Zij wijzen in dat verband terecht ook op de brief van 3 februari 2006 aan de Tweede Kamer (Kamerstukken II 2005/06, 30 187, nr. 23), waarin belangrijke verbeteringen zijn opgenomen in het vak wiskunde. Als vervolg daarop kan mijn brief van

een dezer dagen gelden, waarvan ik een afschrift heb gezonden aan de Eerste Kamer.

De leden van de fracties van D66 en OSF hebben met een zeker genoeg kennis genomen van het wetsvoorstel, omdat zij menen dat het een belangrijke bijdrage kan leveren aan een meer overzichtelijk, beter studeerbaar en beter te organiseren systeem. Ik ben het daar vanzelfsprekend mee eens en zal graag ook ingaan op de nog resterende vragen en bedenkingen van de leden van deze fracties.

Ook de leden van de fracties van ChristenUnie en SGP hebben met belangstelling kennis genomen van het wetsvoorstel. Het draagt naar hun mening bij aan de oplossing van knelpunten en zij constateren ook terecht dat de voorstellen een breed draagvlak hebben in het onderwijsveld.

2. Niveau rekenen

De leden van de CDA-fractie tonen zich terecht bezorgd over de rekenvaardigheid van pabo-studenten. Waar deze leden vragen te worden geïnformeerd over de uitkomsten van de afspraken die met de lerarenopleidingen zijn gemaakt, kan in dit stadium worden verwezen naar de brief van 23 januari 2006 (Kamerstukken II 2005/06, 27 923, nr. 22) aan de Tweede Kamer. Ik zal echter de Eerste Kamer ook informeren over het eindresultaat door toezending te zijner tijd van een afschrift van de in bovengenoemde brief toegezegde rapportage aan de Tweede Kamer. Deze leden vragen zich af, of niet een toelatingsexamen voor de pabo de voorkeur zou hebben boven een bindend studie-advies nadat de studie al begonnen is. Een formeel toelatingsexamen acht ik niet wenselijk, omdat ik algemene selectie aan de poort niet wenselijk acht: het vwo/havo-diploma geeft in principe toelating tot het hoger onderwijs. Met de HBO-Raad is echter wel afgesproken, dat (vooralsnog) een toets rekenen kan worden afgelegd bij de toelating, maar ook zelfs al eerder: vanaf het moment van (voor)aanmelding, zodat de aanstaande student dan nog kan proberen een in de toets gebleken tekort te remediëren maar ook, als dat niet lukt, kan concluderen dat beter niet met de pabo-opleiding kan worden begonnen. Zo wordt het doel bereikt dat de leden van de CDA-fractie noemen: het besparen van kosten en teleurstelling, als blijkt dat de pabo-opleiding door een gebrek aan rekenvaardigheid niet haalbaar is. Het bindend studie-advies aan het eind van het eerste jaar is, dit in antwoord op de desbetreffende vraag van de leden van de CDA-fractie, inderdaad bindend, het leidt tot heenzending van de student. De afspraken maken deel uit van een breder geheel van afspraken over verbetering van de lerarenopleidingen, waarvoor ik ook middelen beschikbaar heb gesteld. Als opleidingen zich niet aan de afspraken houden, zijn deze middelen niet (meer) beschikbaar. Dit is dus de sanctiemogelijkheid waar naar de leden van de CDA-fractie vragen.

De leden van de fracties van D66 en OSF brengen terecht naar voren, dat ook los van de pabo-discussie de eis moet worden gesteld dat leerlingen de elementaire rekenvaardigheden beheersen. Dit kan echter niet het doel zijn van een vak wiskunde in de bovenbouw havo, ook niet van een aangepast vak, zoals deze leden suggereren. Primair onderwijs en de onderbouw van vwo en havo moeten dit garanderen. Daartoe zullen o.a. de kerndoelen wiskunde voor de nieuwe onderbouw nader worden uitgewerkt, mede in die zin. Zie daartoe de brief van 3 februari 2006 (Kamerstukken II 2005/06, 30 187, nr. 23) en ook de brief van een dezer dagen. Er blijkt nu vrij algemeen in de wiskundewereld overeenstemming over, dat ook weer meer aandacht moet worden besteed aan wiskunde zonder context, de elementaire rekenkundige en algebraïsche vaardigheden.

3. Wiskunde

De leden van de fractie van het CDA tonen zich verheugd over de maatregelen die nu worden getroffen ter verbetering van het wiskundeonderwijs. In dat verband wijs ik nogmaals op mijn brief van een dezer dagen, die uitwerking geeft aan die maatregelen. Daaruit blijkt ook, dit in reactie op de desbetreffende opmerking van deze leden, dat de verbetering niet wordt beperkt tot de voorbereiding op de bèta/techniekopleidingen, maar betrekking zal hebben op alle vormen van wiskunde. Dus in het vwo op alle profielen in het havo op drie van de vier profielen, terwijl voor de voorbereiding op de pabo vanuit het profiel cultuur en maatschappij, waar de geconstateerde tekorten niet betrekking hebben op echt wiskundige vaardigheden maar op elementaire rekenvaardigheid, een speciale voorziening wordt getroffen (zie onderdeel 2). Deze leden wijzen op het belang van het volgen van de resultaten van een en ander en zij verwijzen in dit verband naar wensen die zijn uitgesproken om te komen tot een evaluatie. Als reactie wijs ik erop, dat inmiddels door het amendement Balemans c.s. (Kamerstukken II 2005–06, 30 187, nr. 26) een evaluatiebepaling in het wetsvoorstel is opgenomen (zie artikel VI in het Gewijzigd voorstel van wet).

Het is terecht dat de leden van de PvdA-fractie aandacht vragen voor de gebrekkige rekenvaardigheid van aanstaande pabo-studenten. Waar zij echter veronderstellen, dat het in dat verband van belang zou zijn geweest in het profiel cultuur en maatschappij wiskunde op te nemen zoals dat nu ook het geval is, deel ik die mening niet. Die gebrekkige rekenvaardigheid wordt nu juist geconstateerd bij de huidige aankomende studenten met dit havo-profiel, die dus inderdaad wel wiskunde hebben gevolgd. Dat is dus juist een bewijs dat een vak wiskunde dit niet verhelpt. Met andere woorden: als een gebrek aan rekenvaardigheid wordt geconstateerd, dan moet dááaraan iets worden gedaan. En dat gaat nu gebeuren, door de afspraken met de lerarenopleidingen (en met het voortgezet onderwijs en het secundair beroepsonderwijs). De daarbij gekozen aanpak heeft daarenboven het voordeel, dat hij op dezelfde wijze ook wordt toegepast op de mbo-instroom in de pabos: die is aanzienlijk en de problemen met rekenvaardigheid zijn bij deze groep groter dan bij de havo-instroom. Dus ook in dit opzicht: men moet het probleem aanpakken waar het zich voordoet. Wat betreft de brief van de HBO-Raad over de doorstroomseisen waaraan deze leden refereren merk ik op, dat hierin op geen enkele wijze aannemelijk wordt gemaakt dat een havo-leerling met het profiel cultuur en maatschappij, op grond van het ontbreken van wiskunde daarin, tot geen enkele opleiding in het hbo toegang zou kunnen verkrijgen. De brief is mij vanzelfsprekend bekend hij is vrij uitvoerig ook door de leden van de Tweede Kamer in het overleg aan de orde gesteld, in overwegend afwijzende zin. De vergelijking die de leden van de PvdA-fractie in dit verband, zij het vragenderwijs, maken met het vwo is niet aan de orde. Het is onjuist om het havo-programma te beschouwen als een afgeleide van dat van het vwo. De schoolsoorten hebben een onderscheiden functie. Het vwo bereidt voor op wetenschappelijke opleidingen. Ook voor wetenschappelijke opleidingen die aansluiten op het profiel cultuur en maatschappij geldt, dat daarvoor wiskunde een belangrijk hulpmiddel is. Dat geldt in het algemeen niet voor dergelijke opleidingen in het hbo, waar het havo op voorbereidt de pabo is een bijzonder geval en daarvoor geldt, zoals opgemerkt, dat het daar niet om wiskunde gaat maar om elementair rekenen.

Voor de volledigheid merk ik nog op, dat wiskunde verplicht is voor alle vwo- en havo-leerlingen in de driejarige onderbouw. Eventuele tekorten in rekenvaardigheid vanuit het primair onderwijs moeten in de onderbouw worden weggewerkt.

De leden van de VVD-fractie vragen, of het mogelijk is het vak wiskunde (A) alsnog op te nemen in het gemeenschappelijk deel van elk profiel van het havo, zodat ook de leerlingen met het profiel cultuur en maatschappij in het havo wiskunde zullen volgen. Voor een dergelijk plan zou het noodzakelijk zijn de totale discussie over de voorstellen te heropenen: formeel (dus een nieuw wetsvoorstel in de Tweede Kamer), maar ook inhoudelijk. Voor het toevoegen van een vak is het immers nodig eerst te bepalen welk vak of welke vakken dan uit het programma worden verwijderd. Dat lijkt mij een onbegaanbare weg.

De leden van de fracties van D66 en OSF stellen vast, dat het aantal uren wiskunde in het profiel natuur en techniek in de voorstellen achteruit gaat. Ik wijs er op, dat als resultaat van de discussie het aantal uren nu wel weer is toegenomen in vergelijking met de voorstellen zoals ze waren bij de indiening van het wetsvoorstel bij de Tweede Kamer. Ik ontken echter niet, dat het nog steeds wat minder is dan het in het profiel nu is, maar het aantal is weer ongeveer gelijk met dat van vóór de invoering van de profielen (terwijl het totale aantal vakken in vergelijking met vóór die invoering is toegenomen die toename gaat nu dus niet meer ten laste van wiskunde). Ik meen inderdaad, dit als reactie op de vraag van deze leden, dat door de inhoudelijke aanpassingen die worden voorgesteld, desondanks een betere aansluiting zal kunnen worden bereikt. Ik wil hier graag verwijzen naar mijn eerder genoemde brieven: ze behelzen concrete maatregelen op die punten waarvan is duidelijk geworden dat daar de moeilijkheden zitten. Het karakter van het vak wiskunde in dit profiel zal daardoor echter niet wezenlijk veranderen. Daardoor, maar ook doordat alle betrokken vakdeskundigen en instanties alles op alles hebben gezet om deze voorstellen uit te werken, is het toch mogelijk deze verandering per 1 augustus 2007 te bewerkstelligen. Dit als reactie op de desbetreffende vraag van deze leden, welke vraag ik overigens zeer terzake acht: er moet heel goed rekening worden gehouden met de praktische uitvoerbaarheid van dergelijke inhoudelijke wijzigingen, vooral ook in relatie tot de tijd die leraren, scholen en leerboekenmakers nodig hebben. Ik ben verder inderdaad wél van mening dat ook in de onderbouw een en ander zal moeten veranderen zie daarvoor mijn brieven over het onderwerp wiskunde.

Deze leden vragen zich verder af, wat de vooruitzichten van het nieuwe vak wiskunde D (en ook natuur, leven en techniek) feitelijk zullen zijn: niet alle scholen zullen deze vakken aanbieden. Dat kan niet worden ontkend. Het zijn profielkeuzevakken (natuur, leven en technologie overigens ook in het profiel natuur en gezondheid, het potentiële aantal leerlingen is dus groter dan deze leden veronderstellen) en geen enkele school zal ooit alle (profiel)keuzevakken kunnen aanbieden. Dat kan nu ook niet, maar in vergelijking met de huidige situatie wordt de organiseerbaarheid van het geheel van de profielen verbeterd en dat heeft een gunstige invloed op het kunnen aanbieden van vakken. Maar het blijft een keuze van scholen, die niet alleen bepaald wordt door de grootte van de vwo/havo-afdeling, maar ook door de vraag van leerlingen en ouders en het eigen profiel dat de school kiest: een school kan er bijvoorbeeld voor kiezen zich te profileren als bètaschool (met deze vakken) of juist als cultuurschool (met een ruime keuze uit de verschillende kunstvakken). De verwachting is, dat een redelijk groot aantal scholen het vak natuur, leven en technologie aan zal bieden en dat wiskunde D meer een keuze zal zijn van scholen die zich op dat gebied willen specialiseren. Ik merk wel op, dat uit een oogpunt van schoolorganisatie juist het aanbieden van wiskunde D wordt gestimuleerd doordat ongeveer de helft van het programma zal bestaan uit een verbreding die overlapt met wiskunde A (de rest bestaat uit verdieping). Veel zal ook afhangen van de aantrekkingskracht die het nog uit te werken programma zal hebben. Dat in elk geval niet elke school het vak zal aanbieden is zeker: dat geldt voor de verschillende kunstvakken en de

verschillende moderne vreemde talen (en filosofie, informatica.) ook. Waar het dan om gaat is, dat elke school een programma zal aanbieden dat in voldoende mate voorbereidt op de bèta/techniekopleidingen. Dat is het profiel natuur en techniek, met een degelijk vak wiskunde B verplicht voor alle leerlingen.

Daardoor ontstaat er dus ook niet, dit in antwoord op de vraag die de leden van de fracties van ChristenUnie en SGP opwerpen, een gat in de aansluiting. Het onderwijsveld heeft in het overleg terecht erop gewezen, dat de doorstroming met het vak wiskunde B gegarandeerd moet zijn. Het advies terzake van de VSNU-Raad, en dat van de HBO-Raad, gaat ook daarvan uit. Voor deze doorstroming is dus vooral relevant de inhoudelijke aanpassing van wiskunde B. Wiskunde D heeft een andere functie: verdieping voor de leerlingen die daarvoor speciaal kiezen, allereerst uit interesse.

Voor de vraag van deze leden over de praktische organiseerbaarheid van een en ander verwijs ik naar mijn opmerkingen hierover elders in deze memorie van antwoord.

4. Profiel natuur en gezondheid (N&G)

De leden van de PvdA-fractie vragen zich af, of het niet onwenselijk is dat leerlingen met dit profiel het vak aardrijkskunde kunnen kiezen in plaats van natuurkunde, als zij willen doorstromen naar de studie geneeskunde. Het vak natuurkunde is daarvoor inhoudelijk van meer betekenis, maar ze zouden kunnen kiezen voor aardrijkskunde als dat vak meer kans zou geven op een hoger cijfer, waardoor de inlotingskans voor geneeskunde wordt verhoogd. Deze leden wijzen op het ongewenste daarvan en van daarmee verbonden mogelijke ontwikkelingen. Deze stelling loopt vooruit op de nog vast te stellen doorstroomregeling. Ik beraad mij daar nog op, dus ook op de vraag of de leerling met aardrijkskunde wel kán doorstromen naar de studie geneeskunde.

5. Gymnasium

Het heeft de leden van de PvdA-fractie verbaasd dat voor het gymnasium een klassieke taal in het gemeenschappelijk deel is opgenomen. Nu, zo stellen zij, is de klassieke taal opgenomen in de vrije ruimte. Zij raken daarmee aan een inconsistentie in de huidige regeling voor de positie van de klassieke taal in het gymnasium, in die zin dat die positie wat onbepaald is. Er kan in elk geval niet zonder meer worden gezegd dat de klassieke taal nu in het vrije deel is opgenomen. Dat zou immers ook onlogisch zijn: ten minste één klassieke taal is in het gymnasium verplicht, dus niet vrij. Dat is juist het kenmerk van het gymnasium, dat wat het vanouds onderscheidt van het atheneum. Het is logisch om de klassieke taal dan op te nemen in het gemeenschappelijke, dus voor alle leerlingen verplichte, deel. Vervolgens moet dan worden overwogen hoe zich dat dan verhoudt met een andere, en nu nieuwe eis, namelijk dat in het gemeenschappelijke deel in het atheneum, de andere vwo-vorm, ook een tweede moderne vreemde taal is opgenomen. De oplossing in het wetsvoorstel is, dat voor het gymnasium die eis niet geldt, maar dat de verplichte tweede vreemde taal wordt vervangen door de verplichte klassieke taal. Dat past bij de aard van het gymnasium. De leden van de PvdA-fractie betreuren dit kennelijk en zij vragen waarom ervoor is gekozen de, zoals zij stellen, naar tevredenheid gevoerde huidige lijn niet te continueren. Die huidige lijn die zij poneren bestaat echter niet: terwijl ook nu de klassieke taal in het gymnasium feitelijk verplicht is, bestaat in de huidige situatie niet de eis van een volledige tweede moderne vreemde taal: noch in het atheneum, noch in het gymnasium (wel twee deeltalen,

maar daar zijn in totaal minder uren mee gemoeid en er is ook geen centraal examen).

6. Vrijheid scholen versus keuzemogelijkheden leerlingen

De leden van de PvdA-fractie menen, dat de doelstellingen om de vrijheid van scholen en de keuzemogelijkheden van leerlingen te vergroten in de praktijk onverenigbaar zouden kunnen zijn. Er zijn in totaal, zo stellen zij, 17 profielkeuzevakken, waaruit de leerlingen uit alle profielen gezamenlijk er 5 moeten kiezen. Het is nagenoeg uitgesloten, zo stellen zij, dat een school in staat zal zijn alle profielkeuzevakken aan te bieden. Daar hebben deze leden zonder meer gelijk in, maar het zou een in hoge mate oprekken van de doelstellingen van het wetsvoorstel zijn als zou worden beweerd dat deze doelstellingen niet worden bereikt als de leerling niet (bijna) alle keuzemogelijkheden heeft die denkbaar zijn. Dat is niet de doelstelling van het wetsvoorstel, want het is niet alleen onmogelijk maar ook niet nodig. Doelstelling is vergroting van de keuzemogelijkheid, en die is heel goed mogelijk. Van de ruim 20 profielkeuzevakken zal inderdaad de helft maar door weinig scholen worden aangeboden. Het zijn vakken die naar hun aard landelijk altijd klein zullen blijven, omdat ze voor heel specifieke groepen interessant zijn: het heeft bijvoorbeeld geen zin om het vak Fries in Rotterdam aan te bieden of het vak Turks op alle scholen in Friesland. De andere helft van de profielkeuzevakken bestaat uit vakken die veel leerlingen willen kiezen en/of die een gevestigde positie hebben in het onderwijs en/of die in een ander profiel verplicht zijn en dus in elk geval al door de school worden verzorgd. Die vakken zullen door veel scholen worden aangeboden. Dat scholen ervoor zullen kiezen om vakken aan te bieden waar de meeste vraag naar is, acht ik anders dan deze leden niet een risico, maar juist wenselijk: dan kunnen veel leerlingen de door hen gewenste keuze inderdaad maken. Dat scholen minder kunstvakken zullen aanbieden is zeer onwaarschijnlijk. Verreweg de meeste scholen (ca. 95%) bieden op dit moment een of meer kunstvakken aan, mede omdat leerlingen daarnaar vragen. Dat zal door de nieuwe profielopbouw niet veranderen. De nieuwe keuzemogelijkheden leiden ertoe, dat de kunstvakken niet alleen vak zijn in het éne profiel cultuur en maatschappij, maar dat er nu ook in de overige profielen werkelijk ruimte is om zo'n vak in het vrije deel te kiezen. Waar de leden van de PvdA-fractie enerzijds aandacht vragen voor de keuzemogelijkheden, vragen zij vervolgens anderzijds of het aanvaardbaar is dat leerlingen examen doen met het profiel cultuur en maatschappij zonder dat zij verplicht een kunstvak in hun pakket hebben. Dat vind ik inderdaad niet alleen aanvaardbaar, maar ook wenselijk: dat leidt nu juist tot een keuzemogelijkheid. Het heeft geen zin die meerderheid van leerlingen met het profiel cultuur en maatschappij waarvoor een kunstvak, gezien hun interesse en wensen voor het vervolgonderwijs, niet van belang is, tot het volgen daarvan te dwingen. Anders dan de leden van de PvdA-fractie veronderstellen, bemoeilijkt dat geenszins de aansluiting op het kunstonderwijs. De leerlingen kunnen indien zij dat nodig achten een kunstvak als profielkeuzevak kiezen waarbij overigens wordt opgemerkt dat de kunstvakken zeker niet verplicht zijn voor doorstroming naar het kunstonderwijs en daarvoor inhoudelijk maar een beperkte betekenis hebben. Ook bij de HBO-Raad was, net als bij alle andere brede onderwijsorganisaties, geen steun voor een verplichtstelling van een kunstvak in het profiel. Ook meen ik, dat het niet verplichten van een kunstvak in het profiel cultuur en maatschappij geen schade doet aan de ontwikkeling van de creatieve mens, zoals deze leden suggereren. Ontwikkeling van creativiteit acht de regering van belang voor alle leerlingen. Daarom is een algemeen-vormend vak culturele en kunstzinnige vorming verplicht voor alle leerlingen en kunnen nu alle leerlingen die dat willen een verdiepend kunstvak kiezen, dus niet alleen de leerlingen met het profiel cultuur en maatschappij.

Gelet op de eerdere overwegingen ten aanzien van de keuzemogelijkheden deel ik niet de opvatting van de PvdA-fractie dat scholen, om veel keuzevakken te kunnen aanbieden, onaanvaardbaar zullen bezuinigen op andere zaken, met name door het onderwijs te extensiveren. Scholen maken wel keuzen. Maar het profielsysteem stelt ook grenzen: veel vakken (de meeste) zijn verplicht en de contacttijd blijft voorgeschreven. Scholen kunnen heel goed een redelijk aantal (profiel)keuzevakken aanbieden zonder onaanvaardbare gevolgen elders, zoals boven aangegeven.

De leden van de PvdA-fractie vragen zich in verband met deze keuzemogelijkheden af, of de wens om meer keuzevakken aan te bieden niet zou kunnen leiden tot het (ongewenst) stimuleren van schaalvergroting. Gelet op het voorgaande de meeste scholen kunnen een redelijk aantal keuzemogelijkheden aanbieden deel ik die verwachting niet. Ook zal het aantal contacturen door deze wens dus niet afnemen. Voor de bovenbouw blijft de norm van 1000 uren in schooltijd verzorgd onderwijsprogramma en deze zal worden gehandhaafd. Een school kan voor de bovenbouw daarvan ook zo maar niet afwijken, zonder in strijd te komen met bindende exameneisen.

7. Moderne vreemde talen

De leden van de fracties van D66 en OSF vragen zich af, of wel in voldoende mate moderne vreemde talen in het examenpakket zullen kunnen worden opgenomen. Zij veronderstellen, dat scholen ook op dit gebied de keuzemogelijkheden zullen beperken. Uit het voorgaande zal zijn gebleken, dat ik ook hier deze vrees niet deel. Moderne vreemde talen zijn vakken die door scholen veel zullen worden aangeboden. Juist voor de moderne vreemde talen geldt daarenboven, dat er wel degelijk verplichtingen blijven bestaan.

In het atheneum zal elke leerling in principe een tweede moderne vreemde taal volgen (met een aantal expliciet benoemde mogelijke uitzonderingen). In het havo-profiel cultuur en maatschappij ook. Moderne vreemde talen zijn ook profielkeuzevakken in de profielen economie en maatschappij en cultuur en maatschappij (vwo en havo) en ze kunnen als volledig vak ook weer worden gekozen in het vrije deel van alle profielen. Daarbij moet bedacht worden, dat in de onderbouw van vwo en havo Engels, Frans en Duits verplicht blijven voor alle leerlingen. Waar deze leden ook specifiek ingaan op het gymnasium in dat verband verwijs ik allereerst naar onderdeel 5. Ik voeg daaraan toe, dat een leerling met het door deze leden genoemde klassieke gymnasium-alfaprogramma het profiel cultuur en maatschappij zal volgen. Een moderne vreemde taal is in dat profiel een profielkeuzevak, dat juist op het gymnasium door vrijwel elke school zal worden aangeboden. Het wetsvoorstel kent niet de door deze leden gesuggereerde mogelijkheid om scholen te dwingen deze vakken aan te bieden. Dat is ook niet wenselijk het zou ertoe leiden dat voor andere vakken dezelfde eis wordt gesteld en het is zeer de vraag of een en ander dán nog uitvoerbaar is. Het is niet zinvol een school te dwingen een bepaald vak aan te bieden als maar een beperkt aantal leerlingen daar belangstelling voor heeft: de behoeften verschillen, bijvoorbeeld per regio, de school moet daarin zelf keuzen kunnen maken (Fries in Friesland, Turks in de grote stad in het westen). Deze leden geven zelf ook al aan dat het ook niet nodig is: deze vakken, zo stellen zij terecht, worden door alle scholen toch al aangeboden. Het is denkbaar dat een enkele school dat in mindere mate doet: maar als alle andere scholen het wel doen, zal er een goede reden zijn voor dat verschil waarom moet dan die enkele school toch worden gedwongen?

8. Diversen

Tenslotte wil ik graag ingaan op het viertal vragen die de leden van CDA-fractie nog stellen:

- Wat zijn voorbeelden van dwingend opgelegde onderwijsvormen in de examenprogramma's die daar uit zijn verwijderd? Dergelijke voorbeelden zijn: voorgeschreven praktische opdrachten, het zgn. leesdossier bij literatuur, de zgn. handelingsdelen (activiteiten die moeten worden gedaan en afgevinkt/geadministreerd zonder dat zij leiden tot een cijferbeoordeling). Al dergelijke dwingend opgelegde onderwijsvormen zijn uit de examenprogramma's verwijderd.
- Wat betekent het dat de examenprogramma's ruimte bieden voor het experimenteren met vernieuwingen op initiatief van de leraren? Dit betekent dat dwingend opgelegde vernieuwingen uit de examenprogramma's zijn verwijderd maar dat, door meer globale omschrijvingen van de eindtermen voor het schoolexamen, leraren zelf keuzes kunnen maken: voor vernieuwingen, maar ook voor traditionele inhoud en vormen. Een en ander overigens binnen de grenzen die het examenprogramma stelt: de eindtermen geven wel degelijk de inhoud van de vakken in hoofdlijnen aan.
- Moet er niet een centraal examen komen voor het nieuwe bètavak? Het nieuwe bètavak moet nog worden ontwikkeld. In dit stadium kan er niet een centraal examen zijn. Of er uiteindelijk wel een centraal examen moet komen voor dat vak, zal mede uit de ontwikkeling moeten blijken.
- Wat kan er worden gedaan om de bètaprofielen aantrekkelijker te maken, nu ze in principe minder aantrekkelijk worden doordat er minder keuzemogelijkheden zijn (in vergelijking met de oorspronkelijke voorstellen)? De aantrekkelijkheid zal vooral moeten komen van de bètavakken zelf: hun inhoud (er wordt gewerkt aan vernieuwing), maar vooral ook de manier waarop ze worden gegeven en de cultuur in en rondom die vakken.

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
M. J. A. van der Hoeven